

BOG KOJI JE VOLEO GRMLJE (2 Moj 3,1-16) Igor Živić

Nekoliko elemenata u ovom tekstu su veoma važni za njegovo ispravno razumevanje:

1. Pojam teofanije
2. Šta je Bog otkrio Mojsiju o Sebi
3. Upotreba imena YHWH
4. Božje samo-označavanje kao „Ja sam koji jeste“

Teofanija

U otkrivanju samog Sebe čoveku, Bog je birao posebne osobe kojima je i preko kojih je otkrivao svoj karakter i svoju volju. U patrijarhalno doba, Bog se takvim izabranim ljudima (Avramu, Isakuj Jakovu...) javljao u tzv. teofanijama (od dve grčke reči θεός (teos) ili „Bog“ i φαίνω (faino) ili „javiti, učiniti poznatim, manifestovati“), tj. Bogo-ukazanjima. Tako npr. u izveštaju u 1 Moj čitamo „I javi se Gospod Avramu“ (1 Moj 12,7; 17,1) kao i njegovim potomcima (1 Moj 26,2; 35,9). U posebnoj teofaniji se Jakov borio sa Bogom i primio božanski blagoslov nakon što je u toj borbi odoleo (1 Moj 32,24-28). Božja teofanija na Sinaju, koliko god da je bila strašno iskustvo za pripadnike Božjeg naroda, toliko je bila samo bleđi odraz Božje strahovite svetosti (5 Moj 4,24; Jev 12,29).

Šta je Bog otkrio Mojsiju o Sebi

Narativni kontekst Božje teofanije u gorućem grmu kupine. Čitamo: **2 Moj 3,1;** Mojsije se, nakon svog bega iz Egipta, nastanio u logoru i u porodici Raguila, ili Jotora, sveštenika madijanskog (2 Moj 2,16). Madijanci su bili potomci Avrama i Heture (1 Moj 25,1.2) i verovatno su zadržali kult obožavanja pravog Boga neko vreme. Jotor je bio sveštenik, tj. zaštitnik tog kulta (2 Moj 18,12.23). 2 Moj je bila napisana nakon davanja zakona na Horivu ili Sinaju (2 Moj 19,11; 5 Moj 4,10), i upravo taj događaj je ovu planinu označio kao „goru Božju“ ili na originalu הַר הָאֱלֹהִים (har ha'Elohim).

2 Moj 3,2; Zanimljiva je ovde promena Božjeg imena od אֱלֹהִים (Elohim) u יְהוָה (Y'hovah). Tačnije, reč אֱלֹהִים (Elohim) se u celom poglavlju pojavljuje 25 puta, dok se reč יְהוָה (Y'hovah) pojavljuje šest puta, a od toga četiri puta kombinovao kao יְהוָה אֱלֹהִים (Y'hvah Elohi).

Elohim. Reč אֱלֹהִים (Elohim) je imenica koja označava Božju snagu i silu, koja se najbolje vidi u činu stvaranja. Oblik ove imenice je jevrejski dual (množina), ali se koristi za Boga koji je jedan.

Yahve

Drugo ime koje se u ovom tekstu koristi za Boga je ime יְהוָה (Y'hovah ili Yahveh) i ovo je ime koje se pojavljuje najčešće u Starom Zavetu – čak 6824 puta. Prvi put se u Bibliji pojavljuje u 1 Moj 2,4; Sve do ovog stiha se radi o generalnom izveštaju o stvaranju, dok od 1 Moj 2,; pa na dalje izveštaj govori o tome kako su stvorena specifična živa bića, a naročito čovek. Komentatori smatraju da je אֱלֹהִים (Elohim) opšte reč za Boga, dok je יְהוָה (Y'hovah ili Yahveh) lično Božje ime: **Isa 42,8;** Ono ističe Boga kao samopostojeće biće. To je Božje zavetno ime i označava Njegovu svetost, mržnju prema grehu, ljubav prema grešnicima. Dok je אֱלֹהִים (Elohim) Božje stvaralačko ime, יְהוָה (Y'hovah ili Yahveh) je Božje odnosno ime.

Za Jevreje je lično Božje ime bilo toliko sveto da ga nikada nisu naglas izgovarali. Čak ni danas ortodoksni Jevreji ga neće izgovarati. Rabini su učili da ovo ime ne sme biti izgovarano kako se ne bi prekršilo ono što se kaže u **Amos 6,10;** i **3 Moj 24,16;** Ortodoksni Jevreji jednostavno ne žele da hule na Boga pogrešnim izgovaranjem Božjeg imena, zbog toga tačan izgovor ovog imena ne može sa sigurnošću da se utvrdi. Kad god bi se u sinagogi čitalo Pismo i kada bi se naišlo na ime יְהוָה (Y'hovah ili Yahveh) izgovarano je „Adonai“ umesto toga.

U 2 Moj 3, sam Bog objašnjava Mojsiju značenje ovog imena, kada ga je Mojsije pitao za ime kako bi ga preneo narodu: **2 Moj 3,13-15**; Prvo pitanje koje možemo ovde da postavimo jeste: Zašto je Mojsije uopšte smatrao da je Božje ime tako važno; ili zašto je mislio da će, ako kaže ime Boga koji ga je poslao narodu, odjednom svi prihvatiti da je on (Mojsije) zaista poslan od strane Boga njihovih predaka – Avrama, Isaka i Jakova? U biblijska vremena ime je jako puno značilo. Ono nije bilo samo ime po kojem su se različite ličnosti raspoznavale, nego je označavalo i karakter ili prirodu osobe koja je određeno ime nosila. Dugim rečima, Mojsije je znao da će navodjenjem Božjeg imena on u stvari narodu reći da ga je poslao Bog kojeg su oni jako dobro poznavali, jer se znanje o Njemu, Njegovom karakteru i prirodi prenosilo sa kolena na koleno.

Zbog toga je Bog otkrio Mojsiju, ili bolje reći objasnio mu, ime kojim je sebe otkrio Avramu, kada je sa njim sklopio zavet: **1 Moj 15,7**; U originalu ovde stoji da je Bog u stvari rekao Avramu „(Ja sam) Y'hvah“ (reči „Ja sam...“ se ne pojavljuju u originalnom tekstu). E sad, ovde imamo jedna problem, zbog onoga što čitamo u **2 Moj 6,3**; Kao što smo videli, prema 1 Moj 15,7; Bog je Avramu javio upravo imenom יהוה (Y'hvah). Istim imenom se otkrio Jakovu (1 Moj 28,13). Da je Avram znao za ovo Božje ime jasno je i iz činjenice da je mesto na kojem je otišao da žrtvuje Isaka nazvao יהוה יר'eh (Y'hvah yir'eh) što znači „Gospod se postarao“ (1 Moj 22,14). Da je čak i Mojsije znao da je ovo ime bilo poznato patrijarsima je jasno i iz 1 Moj 2,4; 4,1.26; gde ga on upotrebljava za Boga. Prema tome, očigledno značenje ovog teksta ne može biti njegovo pravo značenje, jer ni jedan nadahnuti autor ne bi bio sam sebi kontradiktoran na takav način.

U jevrejskoj kulturi ime je predstavljalo ili lične karakteristike onoga koji će ime nositi, ili misli i emocije onoga koji je ime dao, ili trenutne okolnosti u vreme davanja imena. Bog je sada otkrivao Sebe narodu potpunije nego u prošlosti, jer je želeo da ih izbavi „moćnom rukom“ (2 Moj 6,1; Savremeni srpski prevod) i da ih uzme Sebi kao narod (2 Moj 6,7) uspostavljajući zavetni odnos sa njima kao narodom, i dajući im Hanan u nasleđstvo (2 Moj 6,4); do sada je to Bog radio otkrivajući se pojedincima. Prema svemu ovome, izgleda da je u 2 Moj 6,3; Bog mislio na novo *značenje* koje će Njegovo zavetno ime יהוה (Y'hovah ili Yahveh) da ima u njihovom iskustvu, a ne na samo ime kao takvo.

Ja sam Onaj koji jesam

2 Moj 3,14; U hrišćanstvu su vodjene, a i danas se vode, važne diskusije oko značenja izraza אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה (ehyeh asher ehyeh), koje različiti prevodioci različito prevode. Medjutim, medju hebraistima postoji skladan stav da je otkrivenje Božjeg dalje povezano sa činjenicom da se Bog pod tim imenom otkrio i patrijarsima (2 Moj 3,15). U jevrejskom jeziku ovo objašnjenje Božjeg imena je u stvari qal imperfekt glagola היה (hayah), što znači „biti“ (označava kontinualnu nezavršenu radnju) i podrazumeva da je Onaj koji nosi ovo ime večno samo-postojeće Biće. Septuaginta (u daljem tekstu „LXX“) ovde ima ἐγώ εἰμι ὁ ὢν (ego eimi ho on), što znači „ja sam onaj koji jeste.“

Ovo je vaoma važna fraza, jer njene prve dve reči Isus Hristos primenjuje na Sebe: **Mk 14,62; Jn 8,58; 18,5.6**; Kako su Isusovi savremenici razumeli ovo Njegovo samo-označavanje? **Jn 8,58; 10,31-33**; Oni ne samo da su razumeli da na ovaj način Isus za Sebe kaže da je Bog, nego kaže da je upravo On bio taj koji se javio Mojsiju iz gorućeg grma.

Andjeo Gospodnji - Gospod

Ko je „andjeo Gospodnji“ iz 2 Moj 3,2? U originalnom tekstu se pojavljuje izraz מַלְאָךְ (mal'akh Y'hovah) ili „glasnik Gospodnji“, što ne mora biti andjeosko biće. U svakom slučaju, „glasnik Gospodnji“ je neko ko bi bio Božji predstavnik, a Boga najbolje može da predstavi On sam (2 Moj 3,2.4.6).¹ Zapravo, ceo dijalog sa Mojsijem vodi Bog u prvom licu jednine govoreći sa Mojsijem iz grma kupine koji je goreo ali nije sagorevao (2 Moj 3,7-12).

¹ John I. Durham, *Word Biblical Commentary: Exodus*, Vol 3 (Waco, TX: Word Books, 1987), pp. 30–31.

Da se podsetimo, u Jn 8,58; Isus Hristos primenjuje frazu ἐγώ ειμι (ego eimi) na Samog Sebe, zbog čega su ljudi hteli da ga kamenuju, jer se to smatralo hulom jer je Isus Sebe poistovećivao sa Bogom, i to upravo Bogom koji se javio Mojsiju (Jn 10,33). Možete li da zamislite tajac koji je ovo Isusovo samo-označavanje izazvalo kod onih koji su Ga čuli da izgovara te reči? Ovaj učitelj iz Galileje je tvrdio da je Božje ime, kojim se Bog otkrio Mojsiju iz gorućeg grma i koje je označavalo pojam večne prisutnosti, upravo Njegovo ime. On je time proglasio Sebe za Onoga koji večno postoji (Mih 5,2), tj. Bog Yahveh. Drugim rečima, Isus Hristos je primenom fraze ἐγώ ειμι (ego eimi) na Samog Sebe u stvari rekao da je On lično bio „andjeo Gospodnji“/Gospod/Bog koji se Mojsiju javio iz gorućeg grma koji nije sagorevao.